

Türkçede Ölümün Dili: Gassal Dizisinde Metafor, İroni ve Kültürel Anlatılar

Meşküre Ciyhan

International Burch University Eğitim ve Beşeri Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans, meskuere.ciyhan@gmail.com, ORCID kimliği: 0009-0005-1143-735X

Asistan Profesör Dr. Elif Derya Özdemir

SDU University, Kaskelen/KAZAKİSTAN <https://orcid.org/0009-0006-9397-9087>, elif.ozdemir@sdu.edu.kz

Özet

Bu çalışma, *Gassal* dizisinde ölüm temasının Türkçedeki dilsel ifadelerle nasıl yansıdığını incelemektedir. Ölüm, Türk kültüründe doğrudan dile getirilmek yerine, çoğunlukla metafor, dolaylı anlatım, ironi ve dini-kültürel göndermelerle ifade edilmektedir. Dizide yer alan karakterlerin replikleri, toplumun ölümle kurduğu ilişkinin dilsel boyutlarını gözler önüne sermekte ve bu temanın bireysel olduğu kadar toplumsal bir olgu olarak da ele alındığını göstermektedir. Gassal karakteri üzerinden mizah ve ironiyle sunulan söylemler, izleyicinin ölümle duygusal olarak başa çıkmasına aracılık etmektedir. Ayrıca, dizide kullanılan halk tarafından bilinen şarkılar, sahnelerin duygusal yoğunluğunu artırmakta ve ölümün yalnızca fiziksel bir kayıp değil, aynı zamanda bir yalnızlık, dışlanma ve toplumsal kopuş biçiminde yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda *Gassal* dizisi, ölüm temasını Türkçeye özgü dilsel araçlarla işleyen dikkat çekici bir örnek sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gassal, ölüm, dil, ironi, metafor, kültür, Türkçe, şarkı sözleri

The Language of Death in Turkish: Metaphor, Irony, and Cultural Narratives in the Series Gassal

Abstract

This study examines how the theme of death is reflected through linguistic expressions in the Turkish series *Gassal*. In Turkish culture, death is rarely expressed directly; instead, it is often conveyed through metaphors, indirect expressions, irony, and religious-cultural references. The characters' lines in the series reveal how language reflects society's perception of death, portraying it not only as a personal experience but also as a social phenomenon. Through the Gassal character, the narrative employs humor and irony, offering viewers emotional distance and a coping mechanism in the face of death. Additionally, the use of widely known songs in emotionally charged scenes enhances the impact of the narrative, portraying death not only as a physical end but also as a symbol of loneliness, exclusion, and social detachment. In this context, *Gassal* presents a striking example of how the theme of death is linguistically and culturally represented in the Turkish language.

Keywords: Gassal, death, language, irony, metaphor, culture, Turkish, song lyrics

1. Giriş

Ölüm olgusu, hem bireysel hem de toplumsal düzlemde güçlü anlamlar barındıran bir kavramdır. İnsan yaşamının kaçınılmaz bir gerçeği olarak ölüm, yalnızca biyolojik bir son değil; aynı zamanda kültürel, dini, sosyolojik ve psikolojik birçok boyutu içeren çok katmanlı bir fenomendir (Emre, 2017). Bu çok boyutluluk, ölümün yalnızca yaşamsal bir son değil, toplumsal hafızayı, ritüelleri ve sembolleri besleyen bir kültürel yapı taşı hâline gelmesine neden olmuştur.

Ölüm olgusu, edebiyattan sanata, gündelik dil kullanımından dijital medyaya kadar pek çok mecrada farklı biçimlerde temsil edilir. Ölümün temsili, sadece içeriksel olarak değil, aynı zamanda dilsel olarak da önemli göstergeler barındırır. Özellikle Türkçede ölümün ifadesi, deyimlerden atasözlerine, mecazlardan ironilere kadar zengin bir anlatım repertuarı sunar (Yıldız, 2015).

Bu çalışmanın odağını oluşturan *Gassal* adlı dizi, Türk kültüründe ölümün algılanış ve ifade ediliş biçimlerini yansıtan güçlü bir örnek olarak seçilmiştir. Dizi, ölüm temasını hem görsel hem de dilsel düzlemde işlerken; dini, toplumsal ve bireysel duygulanımları da yansıtan çok katmanlı bir anlatı sunar. Dolayısıyla *Gassal* dizisi, ölümün Türkçe'de nasıl temsillendiğini incelemek açısından zengin bir çözümleme imkânı tanımaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, Türkçede ölüm temasının dilsel olarak nasıl yapılandırıldığını ve bu yapının kültürel kodlarla nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymaktır. Çalışmada özellikle metaforik, sembolik, ironik ve müzikal ifadeler mercek altına alınmıştır. Ölümün anlatımındaki bu farklı dilsel katmanlar, hem bireysel hem de kolektif bilinçle kurulan ilişkiyi anlamak açısından değerlidir (Bora, 2010).

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Dil Nedir?

Dil, insanların duygularını, düşüncelerini ve isteklerini ifade etmesini sağlayan temel bir iletişim aracıdır (Çekin & Çalışkan, 2020). İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli farklılıklardan biri konuşma yeteneğidir. Nitekim ilk filozoflar insanı “konuşan canlı” olarak tanımlamışlardır.

Konuşma yetisi, bireyin iç dünyasını yansıtmaya imkân tanımakta ve bu yönüyle dilin gelişimini destekleyen temel unsurlardan biri hâline gelmektedir (Yolcu, 2002).

Öte yandan dil, yalnızca bireyler arasında iletişimi sağlayan bir araç olmanın ötesinde, düşünce yapısını ve toplumsal gerçekliği şekillendiren bir sistemdir. Vygotsky’ye göre dil, bireyin zihinsel gelişiminin temel belirleyicisidir (Akt: Er, 2020). Benzer biçimde, Sapir-Whorf hipotezi bireylerin dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimlerinin, kullandıkları dil yapıları tarafından şekillendiğini öne sürer (Whorf, 1956).

Muharrem Ergin ise dili, yalnızca insanlar arasında iletişim sağlayan bir araç olarak değil, aynı zamanda kendi kurallarına sahip, sürekli evrilen ve sosyal bir yapı olarak işlev gören bir sistem şeklinde tanımlar. Bu nedenle dilin hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki işlevine dikkat çeker (İpek, 2015). Bireylerin yabancı dil yeterlilikleri, günümüzde ulusal ve uluslararası düzeyde artan etkileşim bağlamında önemli bir değer unsuru olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, hem devletlerin hem de bireylerin yabancı dil öğretimi ve öğrenimine yönelik artan bir duyarlılık ve stratejik yaklaşım geliştirmelerine neden olmaktadır (Özdemir ve Özdemir, 2018).

Bu bağlamda dil, sadece dış dünyayı anlatma biçimi değil; aynı zamanda toplumsal hafızayı, kültürel kodları ve soyut kavramları anlamlandıran dinamik bir sistem olarak değerlendirilmelidir.

2.2. Dil ve Psikoloji

Dil, bireyin duygusal ve zihinsel süreçlerini dışa vurmasında etkin bir araçtır. Psikolojik durumlar, çoğu zaman bireyin kullandığı sözcükler, ifadeler ve söylem yapıları aracılığıyla görünür hâle gelir. Özellikle travmatik ya da yoğun duygusal içeriğe sahip konular, bireyin dil kullanımına yansır ve bu yansımalar bilinçdışı süreçlerin dilsel izdüşümü olarak değerlendirilebilir.

Ölüm gibi yüksek derecede yüklü kavramlar, bireylerin bilinçdışında korku, inkâr ve kaçınma mekanizmalarıyla karşılık bulur. Bu nedenle Türkçede “ölüm” doğrudan söylenmekten çok, dolaylı ifadelerle aktarılır. Bu durum, bireylerin bu kavramla yüzleşme biçimlerinin dilsel olarak örtükleşmesine neden olur (Yıldız, 2015). Dilsel örtüklük, aynı zamanda bireyin psikolojik savunma mekanizmalarıyla da ilişkilidir. Özellikle ölüm karşısında geliştirilen bastırma, yön değiştirme veya mizaha başvurma gibi stratejiler, dil aracılığıyla dışavurulur. Bu bağlamda dil,

yalnızca bir aktarım aracı değil; aynı zamanda bireyin iç dünyasındaki çatışmaları dengelemeye çalışan psikolojik bir yapı işlevi görmektedir.

Bu perspektife göre dil, düşüncenin aktarımı için bir araçtır ancak düşünce onunla sınırlı değildir (Gül & Soysal, 2009). Bununla birlikte Adsoy (2020), çalışmasında Hamann ve Saussure gibi bazı düşünürlerin bu iki kavramı birbirinden ayırmadığını belirtmiş ve “düşünce ile dilin aynı şeyler olduğu” görüşünün üçüncü bir görüş olarak yer aldığını ifade etmiştir.

Dil ile düşünce arasındaki bağı farklı bir perspektiften inceleyen teorilerden biri de dilsel görecelilik kuramı olarak bilinen Sapir-Whorf hipotezidir. Bu kurama göre, bir kişinin ana dili, dünyayı algılayış biçimini doğrudan etkilemektedir (Güven, 2012). Whorf (1956), çalışmalarında Hopi Kızılderililerinin zaman kavramına ilişkin farklılıklarını örnek göstererek, dilin düşünce yapılarını nasıl yönlendirdiğini ortaya koymuştur. Bu kurama göre dil, bireyin hem düşünme süreçleri hem de dünya algısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Özdil, 2015).

Bilişsel psikoloji alanındaki araştırmalar da bu etkileşimi desteklemektedir. Casasanto ve arkadaşları (2004), İngilizce, Endonezce, Yunanca ve İspanyolca konuşan bireylerin süre tahminlerindeki mesafe ve miktar etkileşimlerini incelemiş ve anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir. Araştırmacılara göre bireyin konuştuğu dil, yalnızca iletişimi değil, aynı zamanda bilişsel yapıyı etkileyerek bireyin hafızasını, davranışlarını ve dünyayı algılama biçimini de şekillendirmektedir (Casasanto vd., 2004).

2.3. Dil ve Kültür

Günümüz dünyasında bireylerin artan ihtiyaçları ve küresel etkileşimin yoğunlaşmasıyla birlikte, insanlar arası iletişim sıklığı belirgin biçimde artmaktadır. Bu iletişim süreci temelde dil aracılığıyla yürütülmektedir. Dil öğrenme süreci, dünya dillerinin farklı dil ailelerine ait olması nedeniyle, yapısal özellikler ile sosyo-kültürel değerler bakımından çeşitli karşıtlıklar ve uyumsuzluklar ortaya çıkarabilmektedir (Yılmaz ve Özdemir, 2022). Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi hem anadil öğrenimin hem yabancı dil öğrenimi iletişimde önem arz etmektedir. Türkçenin de kendisine ait dilsel özellikleri araştırılmaya değer bir konudur. Sadece dil özellikleri değil aynı zamanda dilin taşıdığı kültürel değerlerin de araştırılması ve öğrencilere aktarılması farklı bir öneme sahiptir. Türkçe öğrencilerinin Türk kültürüne ait somut ve soyut kavramları

tanımları için bu kavramlar bazı akademik çalışmaların konusu olmuştur. Bu çalışmanın da bu yönüyle Türkçeye ve Türk kültürüne yapacağı katkılar farklılık arz etmektedir.

Bir toplumun ölüm gibi soyut kavramları nasıl ifade ettiği, yalnızca dilsel bir tercih değil; aynı zamanda kültürel bir yansıma olarak değerlendirilmelidir. Dil, kültürün hem taşıyıcısı hem de şekillendiricisidir. Her toplum, kendine özgü inanç sistemlerini, değerlerini ve normlarını dil aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarır. Türkçede ölüm kavramı da kültürel bağlamda şekillenen bir anlatı örüntüsüdür. Emre'ye (2017) göre ölüm, kültürün en güçlü temsil alanlarından biri olup, toplumların değer sistemlerinde merkezi bir yer tutar. Türkçede kullanılan “ecel geldi”, “göçtü”, “Hakk’a yürüdü” gibi ifadeler, kültürel kodlar aracılığıyla ölümün farklı düzeylerde kavranışını yansıtır.

2.4. Ölüm Teması ve Dil

Ölüm, hem bireysel hem toplumsal bellekte iz bırakan güçlü bir temadır. Bu tema, dilde metaforlar, semboller ve deyimler aracılığıyla çoğunlukla dolaylı şekilde aktarılır. Lakoff ve Johnson'un (1980) bilişsel metafor kuramına göre soyut kavramlar, somut deneyimler yoluyla kavranır. Ölümün “uyku”, “yolculuk”, “toz olup gitmek” gibi metaforlarla ifade edilmesi, bu soyutluğun somutlaştırılması çabasının dilsel bir göstergesidir (Bora, 2010).

Bu temanın en açık yansımalarından biri de Türk sinemasında görülmektedir. 1980 sonrası sinemada özellikle kasaba yaşamı ve taşra anlatıları bağlamında ölüm, geleneksel temsiller üzerinden aktarılır. Akdaş (2015), Türk sinemasında “tabut”, “mezarlık”, “saat”, “fotoğraf”, “su” gibi sembollerin ölümle ilgili görsel ve işitsel çağrışımlar oluşturduğunu belirtir. Bu semboller sadece fiziksel nesneler değil; aynı zamanda toplumun ölümle ilişkisini ifade eden kültürel simgelerdir.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden *durum çalışması modeli* ile yürütülmüştür. Durum çalışması, belirli bir durumun, olayın ya da sürecin derinlemesine incelenmesini amaçlayan bir

yöntemdir. Bu model aracılığıyla, *Gassal* dizisindeki ölüm temalı dilsel yapıların detaylı biçimde çözümlenmesi hedeflenmiştir. Durum çalışmaları, araştırmacının incelemek istediği olgunun doğal bağlamı içinde kapsamlı bir analiz yapmasını sağlar (Subaşı & Okumuş, 2017).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, dijital medya içerikleri arasında yer alan ve ölüm temalı söylemleri barındıran Türk yapımı diziler oluşturmaktadır. Örneklem ise *Gassal* adlı dizi ile sınırlandırılmıştır. *Gassal*, gerek görsel dili gerekse karakterlerin söylemleri açısından ölüm temasını merkeze alan bir anlatı sunduğundan, çalışmanın amacıyla doğrudan örtüşmektedir. Dizinin tüm bölümleri incelenmiş; özellikle ölümle ilişkili dilsel yapılar, semboller ve ifadeler üzerinde odaklanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama sürecinde **doküman incelemesi** tekniği kullanılmıştır. Dizinin bölümleri izlenmiş, sahneler durdurularak ölüm temasına ilişkin söylemler not edilmiştir. Bu süreçte, hem görsel hem de işitsel veriler yazıya dökülerek analiz edilebilir hâle getirilmiştir. Böylece, dizi içeriğinden elde edilen söylemler sistematik biçimde sınıflandırılmış ve içerik analizine hazır hâle getirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, *Gassal* dizisinin tüm bölümleri izlenerek toplanmıştır. Ölüm temasının geçtiği sahnelerdeki diyaloglar, semboller, metaforlar, ironik ifadeler ve müzikal geçişler sistematik biçimde kaydedilmiştir. Her sahne, bağlamına uygun olarak sahne numarası, karakter adı ve geçen ifade bilgisiyle birlikte arşivlenmiştir.

Toplanan veriler **içerik analizi** yöntemiyle değerlendirilmiştir. Söylemler, öncelikle metaforik, sembolik, ironik ve müzikal yapılarına göre tematik olarak sınıflandırılmıştır. Her tema altında yer alan ifadeler ayrı ayrı çözümlenmiş, bu çözümlemede yalnızca dilsel yapılar dikkate alınmıştır.

Psikolojik ya da sosyolojik yorumlara yer verilmeden, Türkçede ölüm temasının hangi anlatım biçimleriyle yapılandırıldığı belirlenmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

4.1. Ölümün Metaforik ve Dolaylı İfadesi

Gassal dizisinde ölüm, doğrudan söylemlerle değil; dolaylı anlatım biçimleri ve metaforlarla dile getirilmiştir. Bu tercihle hem izleyicide tanıdık bir hissiyat oluşturulmuş, hem de ölümün sıradanlaştırılarak gündelik yaşamın bir parçası gibi sunulması sağlanmıştır. Örneğin, “Kimse annemin bembeyaz çıktığı o kapıdan içeri girmek istemiyor.” ifadesinde geçen “bembeyaz kapı”, sadece gasilhaneyi değil, aynı zamanda ölümün geçiş mekânını sembolize etmektedir. Beyazlık, hem bedenin cansız hâlini hem de dini törenlerin saflığını çağrıştırmakta; kapı ise dönüşsüz bir eşiği temsil etmektedir.

Kayaalp (2013), bu tarz dolaylı anlatımların, bireylerin ölüm karşısındaki kırılganlığını hafiflettiğini ve toplum belleğinde ölümü “taşınabilir” kıldığını belirtir. Gassal dizisinde de bu geleneğin sürdüğü görülmektedir.

Tablo 1 : Gassal Dizisinde Ölümle İlgili Repliklerin Anlam, İfade Tarzı ve Tema Açısından Analizi

Replik	Bölüm	Dil Özellikleri	Anlam ve Yorum	İfade Tarzı	Tema
“Ne bileyim ben Nazım Abı Allah’ın işi, randevu ile çalışmıyoruz.”	1	Gündelik dil, dini referans, ironi	Ölüm zamanlamasının insan kontrolü dışında olduğu vurgulanır; teslimiyet ve tevekkül içerir.	İronik, rahat, gündelik söyleyiş	Ölüm, belirsizlik
“Burası gasilhane, hiç aceleye gerek yok, mevta bir yere yetişmeyecek. Zaman diriyken kıymetli, ölenin vakti bol olur.”	2	Mecaz, söz oyunları, halk dili	Ölüm sonrası zamanın anlamsızlığına dikkat çeker; yaşamın kıymetini öne çıkarır.	Sakin, mizahi ve bilgece	Zaman, ölüm, yaşam farkı
“Ölüm bütün planları bozan, randevuları iptal ettirendir.”	3	Metafor, kesin yargı	Ölümün mutlaklığı ve yaşamı kesintiye uğratan gücü vurgulanır.	Ciddi, kısa ve çarpıcı	Ölümün mutlaklığı
“Çok ağlamıştım annem öldüğünde, eğer dönülme imkânı olsaydı annem dönerdi, kıyamazdı bana.”	4	Duygusal anlatım, içsel monolog	Ölümle başa çıkamayan bir çocuğun umudu ve anne sevgisi anlatılır.	İçten, hüznü, duygusal	Yas, kayıp, sevgi
“Bir gün teneşirin üstünde siz olursanız sorun yok ama o teneşirin yakınlarında göz yaşı dökerseniz pişman olmayın.”	5	Uyarı tonu, sembolik anlatım	Ölüm gerçeğiyle yüzleşmenin kaçınılmazlığına ve zamansız pişmanlıklara dikkat çeker.	Sert, uyarıcı, gerçekçi	Ölümle yüzleşme, pişmanlık
“Kimse annemin bembeyaz çıktığı o kapıdan içeri girmek istemiyor.”	7	Görsel betimleme, metafor	Gasilhane kapısı, ölümün eşiği olarak sembolleştirilmiş; korku ve kaçınma hissi aktarılır.	Şiirsel, görsel, hüznü	Ölüm korkusu, travma

4.2. İroni ve Mizahla Ölüm Algısının Dönüşümü

Dizideki birçok sahnede ölüm, ironik ve mizahi bir dille ele alınmıştır. “Ölülere üzülmem ben, asıl diriler korkutucu.” gibi replikler, ölümün dramatik yönünü azaltarak gündelik ve alaycı bir üslupla aktarılmıştır. Emre (2017), bu tür mizahi anlatımların ölümün dilde dolaylı şekilde ifade edilmesinin bir uzantısı olduğunu savunur.

Ayrıca, “Ne bileyim ben Nazım Abi Allah’ın işi, randevu ile çalışmıyoruz.” repliği, ölümün belirsizliğini ironik biçimde ortaya koyar. Gassal karakteri için ölüm bir korku unsuru değil, olağan

bir gerçekliktir. Freud (1920) ve Giddens (1991), ironiyi bireyin ölüm karşısındaki çaresizliğiyle başa çıkma biçimi olarak yorumlar.

Bir başka örnekte, “Zaman diriyken kıymetli, ölenin vakti bol olur.” ifadesi, zamanın ölümle birlikte işlevsizleştiğini ironik biçimde aktarmaktadır. Bu söylemler, sadece bireysel değil, toplumsal düzeyde de ölümle yüzleşme biçimlerini sorgular (Bauman, 1992).

4.3. Dini ve Kültürel Kodların Dilsel Temsili

Gassal dizisi, Türk toplumunun ölümle ilgili dini ve kültürel kodlarını sahnelerinde barındırır. “İlk defa ölümle yüzleştim, ölmek sorun değil, esas mesele öldükten sonra.” cümlesi, ölümün ardından gelen hesap verme fikrinin, İslam inancı bağlamında nasıl yorumlandığını gösterir. Emre’ye (2017) göre bu tarz ifadeler, ölümün yalnızca biyolojik bir son değil; aynı zamanda ahiret inancıyla bütünleşen bir geçiş olduğunu ortaya koyar.

Benzer şekilde, “Ölüm tek kişilik bir eylem, ölünce yalnız kalıyor insan.” repliği, ölümün bireysel niteliğini ve yalnızlık temasını yansıtır. Bora (2010), bu anlayışın Türk kültüründe yerleşik olduğunu vurgular. Ölüm burada sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal bir yalnızlaşma süreci olarak betimlenmektedir.

Ölümün hatırlatıcı bir işlev taşıdığına dair, “Ölümü hatırlamak, bizi içimizdeki umudun arsız bir hevese dönüşmesini engelliyor.” gibi replikler, Türk-İslam düşüncesinde ölümün dünyaya karşı bir denetim mekanizması olarak işlev gördüğünü gösterir (Kayaalp, 2013).

Ayrıca “Annemin ruhuna değsin.” gibi ifadeler, ölen kişi için yapılan dini hayır ve duaların gündelik dile nasıl yansıdığını açıkça ortaya koyar. Bora (2010), bu tip kültürel pratiklerin sözlü geleneklerle kuşaktan kuşağa aktarıldığını belirtir.

Tablo 2 : *Gassal Dizisinde Ölüm Temasına Ait Sahnelerin Dini ve Kültürel Açından Anlamları*

Bölüm / Olay No	Diyalog / Olay	İslam İnancına Göre Yorumu	Kültürel Sembol / Anlam
1	Komşu, annesi ölen çocuğa helva tarifi verir ve 'annenin ruhuna değsin' der.	Ölen kişinin ardından helva yapmak ve dua etmek, ruhuna hayır göndermek anlamına gelir.	Helva, yas kültüründe paylaşım ve dua ile anma sembolüdür.
2	'Ölmek değil zor olan, asıl mesele öldükten sonra.'	Ölümünden sonraki hayata ve ahirete dair inanç vurgulanır.	Ahret korkusu ve bilinmezliğe karşı dini-duygusal bir sorgulama.
3	İki küs kardeşin yan yana gömülmesine halk karşı çıkar.	Ahret inancına göre, ölümler arasında bile bazı düzenlerin olması gerektiği düşünülür.	Toplumsal normlar ölüm sonrası ilişkileri bile şekillendirir.
4	Gassal, ölüleri yıkarken suyun sıcaklığına çok dikkat eder, işini titizlikle yapar.	İslam'da ölüye saygı esastır; beden nazikçe ve usulüne uygun yıkanması önemlidir.	Gassallık kutsal bir meslek olarak görülür; titizlik saygının ifadesidir.

4.4. Müzikal İfade ve Ölümün Duygusal Temsili

Dizide kullanılan müzikler, karakterlerin iç dünyasını ve toplumsal yalnızlıklarını ifade etmekte önemli bir araç hâline gelmiştir. Ferdi Tayfur'un “İçim Yanar” şarkısının kullanıldığı sahnede, karakterin sosyal dışlanmışlığı ve yalnızlığı ölüm metaforu üzerinden aktarılır. Bora (2010), toplumda bu tür mesleklerin kutsallığına rağmen sıklıkla değersizleştirildiğini vurgular.

Bir diğer dikkat çekici müzikal sahnede, İbrahim Tatlıses'in “Gülüm Benim” şarkısı ironik bir şekilde ölüm temasını altüst eder. Gasilhaneye yasa dışı yollardan zengin olmuş bir adamın cenazesi getirilir. Başta sevgilisi ve yakın çevresi, sahte bir yas ortamı yaratır; “canımız abimiz”, “hayatımın aşkıydı” gibi sözlerle ölen kişiye bağlılık gösterisinde bulunurlar. Ancak bu yapay duygusallık kısa sürede yerini miras kavgasına bırakır. Cenaze henüz yıkanmadan herkes gasilhaneyi terk eder. Bu anda çalan “Gülüm Benim” şarkısının “Gönlümdeki tatlı sızı / Sensin bu kalbimin yazı / Ayırmasın Allah bizi...” dizeleri, sahnedeki yüzeyselliğe ve iki yüzlülüğe adeta ayna tutar. Şarkı, aşk dolu sözlerine rağmen, sahnenin teatral yapısını ve ölüm karşısındaki

samimiyetsizliği eleştirir. Böylece müzik, duygusal yoğunluğu değil, bir çelişkiyi ve hicvi ifade eden kültürel bir araç olarak işlev görür (Emre, 2017; Bora, 2010).

“Ben ölünce beni kim yıkayacak?” sorusu, sadece fiziksel bir endişeyi değil, aynı zamanda yalnız ölme korkusunu da dile getirir. Nazım’ın ölmesi ve Gassal’ın onu kendi elleriyle yıkamak zorunda kalması, hem kişisel bir travmayı hem de sosyal bağların çözülmesini sembolize eder. Emre (2017), bu tür metaforların Türkçede kader temalı anlatılarda sıklıkla kullanıldığını belirtir.

Tablo 3 :Gassal Dizisinde Kullanılan Şarkıların Tematik ve Duygusal Katmanları

Şarkı Adı	Geçtiği Sahne / Bölüm	Ölüm Temasıyla Bağlantısı	Anlam / Etki
İçim Yanar	Gassal evlenmek istediği kadın tarafından reddedilir ve yürüyerek oradan uzaklaşırken şarkı başlar.	Ölüm doğrudan değil, sosyal dışlanma, değersizlik ve yalnızlıkla sembolize edilir.	Şarkı, içsel yanma metaforuyla ölümün duygusal ve sosyal boyutlarını ifade eder.
Kaderimin Oyunu	Gassal, en yakın dostu Nazım’ı kaybeder ve onu kendi elleriyle yıkarken şarkı çalar.	Kader, yalnızlık ve aidiyetsizlik temalarıyla ölümün sosyal adaletsizlikle olan ilişkisi işlenir.	Şarkı sözleriyle umut, bağlılık ve güvenin ölümle yok oluşu anlatılır.
Gülüm Benim	Yasa dışı işlerle zengin olmuş bir adamın cenazesinde sahte yas sahnesi sırasında çalar.	Ölüm, duygusuzluk, gösteriş ve yüzeysel ilişkilerle ironik biçimde sunulur.	Romantik şarkı sözleri, sahte duygulara ayna tutar; sahnedeki ikiyüzlülüğü vurgular.
Bana Sor	Gassal, çırağını destekleyip ona yeni bir hayat kurması için	Doğrudan ölüm olmasa da, vedalaşma ve duygusal kopuş	Şarkı ayrılık, sessizlik ve gönüllü yalnızlığı temsil eder.

	yardım ederken sahne kapanır.	temasıyla ölüm metaforu kurulur.	
Geç Kaldım	Gassal annesinin ölümünü hatırlar. Ölen arkadaşı için helva yaparken annesinin ölüm anısı canlanır ve bu şarkı çalar.	Ölüm, geçmişin telafî edilememesi ve çocuk yaşta yaşanan kayıplarla ilişkilendirilir.	Şarkı sözleri geçmişe duyulan özlem, pişmanlık ve geç kalmışlık duygularıyla ölümün psikolojik etkisini yansıtır.

5. Sonuç ve Öneriler

5.1 Sonuçlar

Bu çalışma, *Gassal* dizisinde ölüm temasının Türkçedeki ifade biçimleri aracılığıyla nasıl yansıtıldığını ortaya koymuştur. Analizler, ölümün doğrudan söylenmeyip, çoğu zaman metaforlar, dolaylı anlatım biçimleri, ironi ve kültürel göndermeler yoluyla dile getirildiğini göstermiştir. Dizide kullanılan dilsel stratejiler, ölümün bireysel bir olay olmanın ötesinde, toplumsal değerlerle, geleneklerle ve kültürel kodlarla nasıl iç içe geçtiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Gassal karakterinin dili, ölüm karşısında geliştirilen farklı psikolojik ve kültürel başa çıkma yollarını gözler önüne sermekte; mizah, tevekkül ve ironi gibi yaklaşımlar bu bağlamda önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle ironik söylemin bu kadar sık ve etkili biçimde kullanılması, dizinin hem düşündürücü hem de izleyiciye mesafe tanıyan bir yapıya sahip olmasını sağlamış, böylece dizinin sevilmesine ve ilgiyle izlenmesine büyük katkı sunmuştur. Ölüm gibi ağır bir temanın izleyiciye doğrudan değil, ironik biçimde aktarılması, bu konuyla duygusal olarak başa çıkmayı kolaylaştırmış görünmektedir.

Ayrıca dizide yer verilen müzikal öğelerin etkisi de dikkat çekicidir. Toplum tarafından uzun yıllardır bilinen ve duygusal bağı olan şarkıların özenle seçilerek ölüm sahnelerinde kullanılması, acının daha kabul edilebilir, taşınabilir ve paylaşılabılır hale gelmesine katkı sunmuştur. Şarkılar, yalnızca duygusal atmosferi pekiştirmekle kalmamış, aynı zamanda karakterlerin yaşadığı içsel yalnızlık ve toplumsal dışlanmayı derinleştiren semboller hâline gelmiştir.

Dizideki dilsel anlatımlar, Türkçenin ölüm teması karşısındaki geleneksel yaklaşımını sürdürmekte, ancak zaman zaman bunu sorgulayıcı ve eleştirel bir bakışla yeniden yorumlamaktadır. Bu durum, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmadığını, aynı zamanda kültürel bellek ve toplumsal kimlik taşıyıcısı olduğunu bir kez daha göstermektedir.

5.2. Öneriler

Bu araştırma, Türkçede ölüm temasının özellikle ironik anlatı biçimleriyle nasıl ifade edildiğine dair önemli bulgular sunmuştur. Ancak konu geniş ve çok katmanlıdır. Bu nedenle, ileride yapılacak akademik çalışmalarda şu hususlara odaklanılması yararlı olacaktır:

- Türk sinemasında ölüm temasını işleyen diğer yapımlar da benzer biçimde incelenmeli ve Gassal dizisindeki dilsel yapıların farklı yapımlarda nasıl kullanıldığı araştırılmalıdır.
- Türkçede ironik anlatıların, ölüm gibi ciddi temalar üzerindeki psikolojik etkileri toplumsal bağlamda derinlemesine analiz edilebilir.
- Gassal dizisinde görülen ironik anlatı biçimlerinin, izleyici üzerindeki alımlama süreçleri bakımından etkisi başka nitel araştırmalarla desteklenebilir.
- Ayrıca, kültürlerarası karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak, Türkçe ile diğer dillerde ölüm temasının dilsel işlenişindeki benzerlikler ve farklar ortaya konulabilir.

Bunun yanında, uygulamalı olarak sinema sektörüne yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

- Ölüm gibi ağır ve toplumsal olarak tabu sayılabilen temaları işleyen senarist ve yönetmenler, Türkçedeki ironik anlatı biçimlerinden daha fazla yararlanabilirler. Bu, izleyicideki ölümün acı etkisini hafifletmekte hem de ölüm temasını daha kolay anlaşılır ve konuşulabilir kılmaktadır.
- Dizilerde veya filmlerde, ölüm temasının mizahi ve ironik dille işlenmesi, yalnızca dramatik anlatının hâkimiyetini kırmakla kalmayıp, Türk toplumunun ölüm algısına da farklı bir perspektif kazandıracaktır.

- Özellikle şarkı sözleri gibi kültürel unsurlar, ölüm temasını izleyiciye dolaylı ve duygusal olarak daha yumuşak aktarma gücüne sahiptir. Yeni yapımlarda, bu tür kültürel öğelerin kullanımına daha fazla yer verilmesi önerilir.

Kaynakça

Adsoy, H. (2020). Dil ve düşünce ilişkisine felsefi bir bakış. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 47–59.

Akdaş, E. (2015). *Türk sinemasında ölüm temsilleri: Göstergeler ve kültürel kodlar bağlamında bir çözümleme*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bauman, Z. (1992). *Mortality, immortality and other life strategies*. Stanford: Stanford University Press.

Bora, A. (2010). *Hayatın ve ölümün sınırında: Sosyal bilimlerde ölüm çalışmaları*. İstanbul: Metis Yayınları.

Casasanto, D., Boroditsky, L., Phillips, W., Greene, J., Goswami, U., & Boroditsky, L. (2004). How deep are effects of language on thought? Time estimation in speakers of English, Indonesian, Greek, and Spanish. *Proceedings of the 26th Annual Meeting of the Cognitive Science Society*, 190–195.

Çekin, B., & Çalışkan, N. (2020). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

Emre, B. (2017). *Türkiye’de ölüm algısı: Kültürel bir okuma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Er, A. (2020). *Vygotsky ve dilin gelişimsel rolü*. Eğitim ve Psikoloji Dergisi, 34(2), 70–82.

Freud, S. (1920). *Beyond the pleasure principle*. New York: W.W. Norton & Company.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.

Gül, O., & Soysal, M. (2009). Dil ve düşünce ilişkisi üzerine kuramsal bir değerlendirme. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 63–70.

- Güven, M. (2012). Sapir-Whorf hipotezi çerçevesinde dil ve düşünce ilişkisi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 51–58.
- İpek, H. (2015). Muharrem Ergin'in dil anlayışı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 30–36.
- Kayaalp, E. (2013). *Ölümün toplumsallaşması ve kültürel temsili: Türkiye'de ölüm deneyimi üzerine antropolojik bir inceleme*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Özdemir, C. ve Özdemir, E. D. (2018). Suggestions for Problems Faced in Basic Language Skills by University Students Learning Turkish in Kazakhstan. *European Journal of Contemporary Education*. 7(2), 344-359.
- Özdil, E. (2015). Dilsel görecelilik kuramı ve kültürel yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1–10.
- Subaşı, N. & Okumuş, H. (2017). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Whorf, B. L. (1956). *Language, thought, and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Massachusetts: MIT Press.
- Yıldız, H. (2015). Dil, kültür ve ölüm: Türkçede ölümün deyimisel ifadesi üzerine bir inceleme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (74), 119–132.
- Yılmaz, A. ve Özdemir, C. (2022). Çok Dilli Eğitim Sistemindeki Öğrencilerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Konuşma Becerisinin Gelişiminde Yaşadıkları Zorluklar: Irak Örneği. *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*. 8(15), 170-197. DOI: 10.52096/jsrbs.8.15.13
- Yolcu, H. (2002). Dilin gelişiminde sosyal çevrenin etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 69–75.